

Ljuba i Milan Neumann: stručna i znanstvena karijera dvoje liječnika iz zagrebačke židovske obitelji

Marko Kolić

Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet

Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar«, Zagreb

marko.kolic@mef.hr

Ivica Vučak

Hrvatsko društvo za povijest medicine, Zagreb

Hrvatski liječnički zbor, Zagreb

ivica.vucak@gmail.com

SAŽETAK: Rad donosi nove spoznaje o zagrebačkoj obitelji Neumann, iz koje je u prvoj polovici XX. stoljeća poteklo dvoje liječnika, Ljuba i Milan Neumann, koji su u središtu analize ovog priloga. Ljuba i Milan Neumann pripadali su prvim generacijama studenata zagrebačkoga Medicinskog fakulteta. Glavni je cilj rada prikazati život i rad Ljube i Milana Neumann, manje poznatih stručnoj i široj javnosti. Njihov život i rad analizirani su kroz tri ključne cjeline u kojima se razmatra njihova obitelj, razdoblje studija te profesionalni razvoj i aktivnosti nakon studija. Posebna pažnja posvećena je njihovim stručnim i znanstvenim radovima, koji prikazuju istraživačke probleme s kojima su se suočavali i primjerima iz vlastite prakse. Ljuba Neumann je nakon završetka studija karijeru započela na Medicinskoj klinici, danas Internoj klinici Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Poslije je radila na Internom odjelu Zakladne bolnice te surađivala s Tomom Dodojom u Laboratoriju za medicinske pretrage i mikrokemijske analize u Zagrebu. Godine 1937. postala je primarija te je imenovana predstojnicom Središnjega laboratorija Zakladne bolnice na Svetome Duhu. Godine 1941. unaprijeđena je u voditeljicu Internoga odjela Zakladne bolnice. Milan Neumann karijeru je po završetku studija medicine započeo na Internom odjelu Zakladne bolnice, no ubrzo se prebacio na Rendgenološki odjel iste bolnice, gdje je specijalizirao rendgenologiju. Godine 1930. postavljen je za šefa Rendgenološkoga kabineta, poslije odjela Merkurova sanatorija u Zagrebu. Ljuba i Milan Neumann su, uz rad u bolnici, objavili više stručnih i znanstvenih radova u onodobnoj periodici, što samostalno, što u koautorstvu s drugima. Osim primarne, sekundarne i tercijarne literature, korišteni su i različiti arhivski izvori te mrežni izvori, uključujući kolaborativne društvene mreže.

Ključne riječi: Ljuba Neumann; Milan Neumann; *Liječnički vjesnik*; povijest medicine; liječnici; Zagreb; Židovi

 <https://orcid.org/0000-0001-5739-4061> [Marko Kolić]

 <https://ror.org/00mv6sv71> [Sveučilište u Zagrebu]

 <https://orcid.org/0000-0003-0125-9607> [Ivica Vučak]

1. Uvod

Izborom Karla Radoničića (1879–1935), tada asistenta II. medicinske klinike u Beču, za redovitoga profesora 22. svibnja 1919, utemeljena je Katedra za internu medicinu Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (MEFZG).¹ Iste godine započela su predavanja za studente pete godine studija. Internoj klinici, tada Medicinskoj klinici, bilo je dodijeljeno južno krilo zgrade Više djevojačke škole u Draškovićevoj ulici koje je bilo nužno adaptirati kako bi mogla početi s radom. Prvi bolesnik primljen je 13. lipnja 1921. godine. Klinika je svečano otvorena 24. listopada 1921. Radoničićevim predavanjem. Uz njega su radili pristavi (stariji asistent u rangu primarnoga liječnika) i asistenti (u rangu sekundarnih liječnika).² Od samoga početka na Internoj je klinici boljim studentima viših godina bilo dopušteno volontiranje. Neki su od njih kasnije postali asistenti, pa i profesori medicine. Među tim studentima volonterima bili su i Ljuba i Milan Neumann, koji su ostali slabo poznati stručnoj i široj javnosti. Stoga je cilj ovoga rada prikazati njihov život i rad te potaknuti daljnja istraživanja njihova djelovanja u kontekstu društveno-političkih i medicinskih zbivanja na području Hrvatske u prvoj polovici XX. stoljeća. Životopisi su strukturirani tako da prate život i rad Ljube i Milana Neumanna kroz tri glavne cjeline: obitelj, školovanje i razdoblje nakon završenoga studija.³ U radu su korišteni dostupni arhivski izvori, raznovrsna periodika i literatura.

2. Obitelj

U obitelji Charlotte, rođene Oswald (Zagreb, 2. II. 1858 – Zagreb, 8. X. 1940) i Julijusa Neumanna (Varaždin, 1859 – Zagreb, 16. I. 1921), kavanara u Zagrebu, rođeno je petero djece. Nakon Josipa (6. III. 1891 – 23. IV. 1967) i Marije Micike (8. XII. 1892 – 21. I. 1946) rođeni su Ljuba (24. IX. 1894 – ?, 1943), Rosalia Ružica (4. IV. 1899 – 12. III. 1900) i Milan (15. III. 1901 – ?, 1941).⁴

Samo je dvoje od petero djece obitelji Neumann preživjelo Drugi svjetski rat. Najstariji je Josip nakon mature 1910. u Prvoj realnoj gimnaziji u Zagrebu završio Tehnički fakultet u Pragu. Unovačen je u austrougarsku vojsku, poslan na rusku frontu i u vrijeme Brusilovljeve ofenzive zarobljen. Po završetku rata vratio se u Za-

¹ Anić 2017: 506–522.

² Vidi više u: Boić 1977: 261–268.

³ O obitelji Neumann pisano je u *Židovskom biografskom leksikonu*: »Neuman, Josip«, »Neumann, Ljuba«. <https://zbl.lzmk.hr/?p=1460> (pristupljeno 20. II. 2026.).

⁴ Rosalia je umrla u dobi od II mjeseci od upale pluća. »Josef Neumann«; »Maria Herlinger (Neumann)«; »Ljuba Neumann«; »Rosalia Neumann«; An. 1900: 3; Br. 609/1925., kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

greb i 1921. dobio ovlaštenje za rad od Građevinske direkcije. Suosnivač je, zajedno sa Stjepanom Cernjakom, građevinskoga poduzeća »Cernjak&Neumann«. Prema projektima drugih arhitekata izveli su niz kuća, vila i stambeno-poslovnih zgrada. Osim toga, Neumann je i sam projektirao veći broj zgrada u Zagrebu. Bio je član Zagrebačke inženjerske komore, predsjednik kluba građevinskih inženjera i član uprave Hrvatskoga planinarskog društva u Zagrebu (tajnik 1931–33). Angažirao se u Društvu židovskih asimilanata, osnovanom u Zagrebu 1923. godine. Bio je član Hrvatske seljačke stranke.⁵ Prema njegovu je nacrtu i nadzoru izrađen Planinarski dom na Risnjaku (1931–32).⁶ Sudjelovao je u planovima Škole narodnog zdravlja u Zagrebu o izgradnji đakčkih planinarskih domova. Bio je delegat Hrvatskog planinarskog društva na konferenciji 11. svibnja 1933. na kojoj se raspravljalo o izgradnji puteva potrebnih u turizmu.⁷ Po uspostavi Nezavisne Države Hrvatske morao je preuzeti židovski znak. No, u lipnju 1941. oslobođen je obveze nošenja židovskog znaka, zahvaljujući mješovitom braku s Ankicom rođ. Favale. U srpnju 1941. zaveden je u popis vlastima NDH nužnih stručnjaka. Nakon Drugoga svjetskog rata bio je viši savjetnik u Ministarstvu građevinarstva NR Hrvatske.⁸ Umro je u Zagrebu 23. travnja 1967. i pokopan je na groblju Mirogoj pokraj majke i brata Milana.

Marija Micika Neumann se 24. svibnja 1917. udala za Đuru Herlingera (Karlovac, 20. V. 1890 – Zagreb, 4. I. 1977), koji je studij prava završio u Grazu i Zagrebu.⁹ Bio je sin karlovačkoga trgovca Maksa Herlingera (1860–1920). Dva Đurina brata, Dragutin (1887–1943) i Ivo (1896–1963) bili su liječnici.¹⁰ Marija je sudjelovala u utemeljenju Udruženja cionističkih žena u Đakovu 7. veljače 1932. u Vijećnici Židovske vjeroispovijedne općine.¹¹ Bila je potpisnica pravila Udruženja cionističkih žena u Đakovu koja su donesena 10. veljače 1932, a odobrena 5. srpnja 1932. godine. Razdoblje Drugoga svjetskog rata Đuro Herlinger proveo je u njemačkome zarobljeništvu, a po povratku su živjeli u Zagrebu. Marija je umrla u Zagrebu 21. siječnja 1946. i pokopana je na Mirogoju.¹² Suprug ju je nadživio gotovo punu 31 godinu te je nakon smrti 4. siječnja 1977. pokopan uz nju.

⁵ »Neuman, Josip (Najman)«.

⁶ An. 1931: 287; An. 1932a: 285.

⁷ An. 1933a: 205–206.

⁸ »Neuman, Josip (Najman)«.

⁹ Sršan i Matić 2003: 303.

¹⁰ Vučak 2014: 74–75.

¹¹ Geiger 2003: 67–82.

¹² An. 1946: 8.

3. Ljuba Neumann (24. IX. 1894 – 1943)

3.1. Školovanje

Ljuba je svjedodžbu o završenom osmom razredu školske godine 1917/18. stekla u Kraljevskoj ženskoj gimnaziji (nekadašnjem Ženskom liceju) kao privatna učenica, 24. lipnja 1918. godine.¹³ Nakon toga je 20. srpnja 1918. u Kraljevskoj prvoj realnoj gimnaziji u Zagrebu kao eksternistica položila ispit zrelosti.¹⁴

Studij medicine u Zagrebu Neumann je upisala u zimskom semestru akademske godine 1918/19.¹⁵ Pri upisu 8. listopada 1918. navela je da uživa zavičajnost u Varaždinu, a zagrebačka adresa joj je bila Frankopanska br. 2/I. U osmome semestru (ljetni 1921/22) primala je 125 dinara potpore, koju joj je dodijelila Zemaljska vlada. Nakon osam semestara odslušanih u Zagrebu upisala je deveti zimski semestar akademske godine 1922/23. u Beču.¹⁶ Ispisnicu s bečkoga sveučilišta primila je 22. ožujka 1923. i deseti semestar upisala u Zagrebu.¹⁷ Nastavila je pomagati liječnicima u Medicinskoj klinici u Zagrebu. Zbog pokazanoga dobrog poznavanja morfologije krvnih stanica, povjeren joj je jutarnji rad u priručnom laboratoriju Klinike.¹⁸ Promovirana je 31. siječnja 1924. u Zagrebu.¹⁹

3.2. Nakon studija

Završivši studij medicine, započela je staž koji je odradila u Zakladnoj bolnici u Zagrebu. Nakon staža nastavila je raditi u istoj bolnici kao sekundarna liječnica na Internom odjelu kojem je od 1922. šef bio internist Pavao Čulumović (1868–1963).²⁰ O njezinu pristupu Zboru liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja javljeno je na mjeesečnoj skupštini Zbora 28. ožujka 1924. godine.²¹ Pravo obavljanja privatne prakse

¹³ *Izvjestaj o Kr. ženskoj gimnaziji, Privremenom ženskom liceju i s njim spojenoj Vježbaonici u Zagrebu na koncu školske godine 1917/18*, Zagreb: 1918, str. 72.

¹⁴ *Izvjestaj Kr. prve realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1918/19*, Zagreb: 1919, str. 25.

¹⁵ Neumann Ljuba, HR-MEFZG, zbirka nacionala, zimski semestar, 1918/19.

¹⁶ Neumann Ljuba, AU-SAB, UA 2022/1334-1338-02

¹⁷ Neumann Ljuba, HR-MEFZG, zbirka nacionala, ljetni semestar 1921/22; 1922/23.

¹⁸ Boić 1977: 262.

¹⁹ An. 1924a: 3.

²⁰ Čulumović je Interni odjel vodio do umirovljenja 1934., potom ga je naslijedio Ivan Hugo Botteri (1876–1963) koji je vodio odjel od 1934. do 1936. godine. Nakon Botterija došao je Viktor Boić (1896–1983), koji je na čelu Odjela bio od 1937. do 1941. godine. Dugački 2006: 36.

²¹ An. 1924b: 138.

odobreno joj je 1924. godine.²² U imenik Liječničke komore za Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje upisana je 17. svibnja 1925. godine.²³

Nastavila je surađivati s kolegama na Internoj klinici MEFZG-a. U povodu obilježavanja 50 godina rada Zbora liječnika, utemeljenog 1874, organiziran je trodnevni znanstveni skup, započet 21. listopada 1924. u dvorani Hrvatskoga sabora na Gornjem gradu. Jubileju je bio posvećen i listopadski broj *Liječničkoga vjesnika*, u kojem je objavljeno 16 znanstvenih rasprava na stranim jezicima. Tom su prilikom Makso Grossmann (1893–1947), tada prvi pristav Interne klinike, i Neumann predali rad »Klinische Studien zur Frage des Diabetes insipidus«, završen 1. lipnja 1924. godine.²⁴ Uz prve znanstvene radove, Neumann se nastavila usavršivati i na stručnome polju. Na redovitoj mjesečnoj skupštini Zbora liječnika, održanoj 29. listopada 1925, obznanjeno je da je Famelova stipendija (5000 franaka) za 1925. podijeljena između Ljube Neumann i Ivana Glavana (1898–1977), dvojice asistenata u Zakladnoj bolnici u Zagrebu.²⁵ Poput njihovih prethodnika, Glavan je izvješće o svojem boravku objavio u *Liječničkome vjesniku*.²⁶ Međutim, Neumann to nije učinila niti ima obavijest o njezinu usmenom opisu boravka u Francuskoj na sastanku Internističke sekcije niti mjesečnim sastancima Zbora liječnika. Prilikom Neumannina podnošenja zahtjeva za specijalizaciju iz interne medicine, Čulumović je, opisujući njezin rad na Internom odjelu 19. kolovoza 1927. naveo sljedeće: »gdčna dr. Ljuba Neuman je svo vrijeme od ožujka 1924. radila marljivo i često samostalno vodila Odjel. Osobitu spremu pokazala je u internoj dijagnostici i terapiji te osobitu brigu za bolesnike te lijep i human saobraćaj sa bolesnicima tako da je bezuvjetno sposobna voditi jedeno interno odjeljenje«.²⁷

Godine 1928. Neumann je otvorila privatnu ordinaciju u Masarykovoju ulici u Zagrebu. Poslije je surađivala s liječnikom Tomom Dodojom (1897–1946) u Laboratoriju za medicinske pretrage i mikrokemijske analize u Zagrebu, Marovska 27.²⁸ Godine 1933. u listopadskome broju *Liječničkoga vjesnika* posvećenom 75. rođendanu kirurga Teodora Wickerhausera (1858–1946) objavljeno je 16 članaka nekadašnjih Wickerhau-

²² Milovanović 1933: 420.

²³ An. 1925a: 1.

²⁴ Pri korekturi, zadnjoj pred tisak, dodali su primjedbu kako nažalost nisu mogli ispraviti, u skladu s najsvježijim eksperimentalnim podacima iz literature, neke od navoda. Grossmann i Neumann 1924: 435–444.

²⁵ An. 1926:17. Stipendiju je ustanovio francuski farmaceut Pierre Famel (1853–1934). Vidi više u: Vučak 2011: 60–61.

²⁶ Glavan, 1926: 389–394.

²⁷ Broj 1701–1927., kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann, Ljuba.

²⁸ Vučak 2024: 66–69.

serovih suradnika. Među njima je bio i članak koji su napisali Vatroslav Florschütz (1879–1967), šef Kirurškoga odjela Zakladne bolnice u Zagrebu, i Neumann.²⁹ Na sastancima Internističke sekcije Zbora liječnika 6. i 13. prosinca 1934, održanima u Zakladnoj bolnici pod predsjedanjem Čulumovića, Neumann je prikazala sedmogodišnjeg dječaka s cistično promijenjenim bubrezima i bubrežnom insuficijencijom.³⁰ U *Liječničkome je vjesniku* 1935. objavila prilog »Povećanje jetara«.³¹ Naslov primarije Ljuba Neumann dobila je 1937. godine. Iste je godine imenovana predstojnicom središnjega laboratorija Zakladne bolnice.³² U proljeće 1937. u časopisu *Radiološki glasnik* Neumann je objavila članak »Slučaj rendgen anemije«.³³ Nastavila je aktivno djelovati i u radu Zbora liječnika. Bila je među potpisnica liste Akcijskoga odbora za osnutak Gastro-enterološke sekcije Zbora liječnika te je bila ubrojena među članove nove sekcije, premda nije nazočila osnivačkome sastanku održanom 22. veljače 1938. godine.³⁴ Početkom 1941. unaprijeđena je u voditeljicu Internog odjela Zakladne bolnice.³⁵

Uspostava Nezavisne Države Hrvatske donijela je brojne poteškoće Židovima, pa i obitelji Neumann. U novim okolnostima Neumann se, već ranije pristaša marksista i simpatizerka Komunističke partije Jugoslavije, uključila u prikupljanje priloga za Crvenu pomoć.³⁶ Prema zakonskoj odredbi o rasnoj pripadnosti te o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskoga naroda donesenih i proglašanih 30. travnja 1941. bila je, kao i druge kolegice i kolege židovske vjeroispovijesti, ispisana iz Hrvatskoga liječničkog zbora.³⁷ Nedugo zatim je otpuštena i iz službe.³⁸ Dana 5. srpnja 1941. navedena je u popisu liječnika Židova spremnih na odlazak u Bosnu radi sudjelovanja u akciji suzbijanja endemskoga sifilisa.³⁹ Cijelu su akciju slanja židovskih liječnika u Bosnu osmislili i koordinirali dermatovenerolog Ante Vuletić (1899–1977) u Zagrebu i epidemiolog Stanko Sielski (1891–1958) u Banjoj Luci radi spašavanja židovskih liječnika u NDH. Neumann je bila upućena u Gornji Vakuf, odakle je potajno partizanima slala sanitetski materijal. U lipnju 1942. uključila se u partizanski sanitet, stupivši u Krajišku brigadu. Potom je povučena u Centralnu bolnicu Sanitetskoga odjeljenja

²⁹ Florschütz i Neumann, 1933: 509–515.

³⁰ An. 1935: 408.

³¹ Neumann 1935: 163–164.

³² Dugački 2006: 36.

³³ Neumann 1937: 135–138.

³⁴ An. 1938a: 246.

³⁵ Dugački 2006: 36.

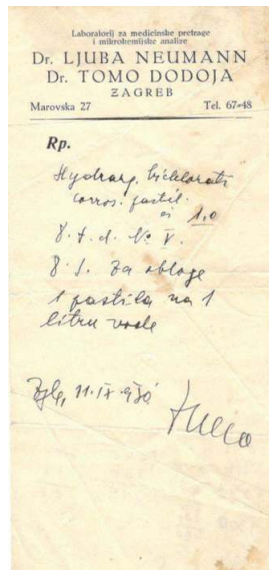
³⁶ »Neumann, Ljuba«.

³⁷ An. 1941a: 33–34, 35; An. 1941b: 463.

³⁸ An. 1941c: 497.

³⁹ Novosel, 1951: 161–166.

Vrhovnoga štaba u kojoj je vodila Interni odjel. Organizirala je klinički laboratorij i vodila tečajeve za bolničare. Neumann je i sama болоvala od trbušnoga tifusa, a poslije i od pjegavca. Teško je sa sigurnošću točno reći gdje i kako je preminula. Zna se samo da je preminula 1943. godine. Novosel navodi da je teško ranjena u glavu prilikom Pete neprijateljske ofenzive, poznatije kao Bitka na Sutjesci, koja se odvila između 15. svibnja i 16. lipnja 1943. godine.⁴⁰ Blau navodi kako je umrla od pjegavca u kolovozu 1943. godine.⁴¹ Dugački, kao i Blau, navodi isti uzrok smrti, no ističe kako je Neumann umrla od posljedica tifusa početkom 1943. godine.⁴² Ime joj se nalazilo na spomen-ploči liječnicima palim u narodnooslobodilačkoj borbi 1941–45. u Vojno-medicinskoj akademiji u Beogradu.

Slika 1. Recept izdan u Laboratoriju za medicinske pretrage i mikrokemijske analize Ljube Neumann i Tome Dodoje 11. rujna 1930. godine. Izvor: Obiteljski arhiv Tamare Gazdić-Alerić, unuke Tome Dodoje / **Figure 1.** Prescription issued at Ljuba Neumann and Tomo Dodoja's Laboratory for Medical Tests and Microchemical Analyses on 11 September 1930. Source: Family archive of Tamara Gazdić-Alerić, granddaughter of Tomo Dodoja

⁴⁰ Ibid.: 164.

⁴¹ Blau, 2006: 12.

⁴² Dugački, 2006: 36.

4. Milan Neumann (15. III. 1901 – 5. IV. 1941)

4.1. Školovanje

Milan Neumann završio je školske godine 1911/12. s odlikom prvi razred u Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu.⁴³ U istoj je školi upisan školske godine 1912/13. u drugi razred, a u drugom polugodištu, nakon odvajanja novouspostavljene Kraljevske druge realne gimnazije, koja je počela funkcionirati kao zasebna ustanova, ostao je u Kr. prvoj realnoj gimnaziji i završio drugi razred.⁴⁴ Školske godine 1914/15. bio je u IV. b razredu (realno-gimnazijski odjel) u Kraljevskoj drugoj realnoj gimnaziji, u kojoj će ostati do školske godine 1918/19, u kojoj je završio osmi razred (realno-gimnazijski odjel).⁴⁵ Tijekom 1918. pristupio je Hrvatskom prirodoslovnom društvu u Zagrebu.⁴⁶ Ispit zrelosti položio je u Kraljevskoj drugoj gimnaziji u ljetnom roku 24. lipnja 1919. godine.⁴⁷

Pri izboru studija slijedio je stariju sestru, medicinu u Zagrebu upisao je u zimskom semestru akademske godine 1919/20.⁴⁸ Za očevo zanimanje naveo je da je trgovac kožom. Cijeli je studij proveo u Zagrebu, stanujući u Frankopanskoj 2. Nije primao stipendiju niti potporu. Bio je među studentima koji su pomagali u Internoj klinici.⁴⁹ Promoviran je 14. veljače 1925. godine.⁵⁰

4.2. Nakon studija

Neuman je stažirao na odjelima Zakladne bolnice u Zagrebu od 18. lipnja 1925. do 16. kolovoza 1926. godine.⁵¹ Vojni je rok odslužio i ispit za čin rezervnog sanitetskog

⁴³ *Izveštaj Kr. realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1911/12.*, Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1912, str. 139.

⁴⁴ *Izveštaj Kr. realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1912/13.*, Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1913, str. 146.

⁴⁵ *Izveštaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1914/15.*, Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1915, str. 189; *Izveštaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1918/19.*, Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1919, str. 59.

⁴⁶ An., 1918: 175.

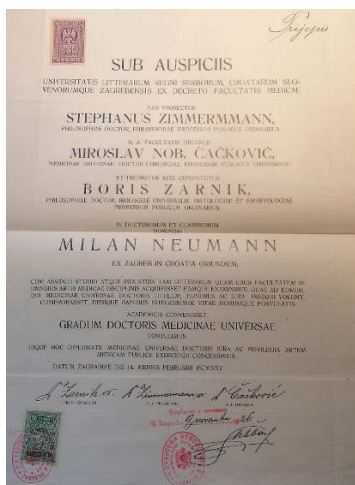
⁴⁷ *Izveštaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1919/20.*, Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1920, str. 7.

⁴⁸ Neumann Milan, HR-MEFZG, zbirka nacionala, zimski semestar 1919/20.

⁴⁹ Boić, 1977: 262.

⁵⁰ An., 1925b: 3.

⁵¹ Broj 246 – 1927. kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

Slika 2. Prijepis diplome Milana Neumanna. Izvor: diploma, kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan / **Figure 2.** Transcript of Milan Neumann's diploma.

Source: diploma, box 365, HR-HDA-890, collection of personnel files, healthcare, Neumann

poručnika položio već 23. studenoga 1925. godine.⁵² Po završenom liječničkom stažu postavljen je za liječnika na Internom odjelu Zakladne bolnice, prema preporuci Inspektorata Ministarstva u Zagrebu od 6. kolovoza 1926, u svrhu specijalizacije. Od listopada 1926. specijalizirao je rendgenologiju u Rendgenološkom odjelu Zakladne bolnice u Zagrebu koji je od 1918. vodio Laza Popović (1877–1945), izvanredni profesor radiologije na MEFZG-u od 1921. godine.⁵³ Neuman je pravo obavljanja privatne prakse dobio 24. ožujka 1927. godine.⁵⁴ U imenik Liječničke komore upisan je u srpnju 1927. godine.⁵⁵ U ožujku 1928. na sastanku Rendgenološkoga društva u Zagrebu posvećenom holecistografiji Neumann je govorio o peroralnoj holecistografiji, što je poslije proširio u pregledni članak o motilitetu žučnoga mjehura.⁵⁶ Ovo predavanje spominje Josip Vlahović u članku »Rad Centralnog rendgenološkog instituta Medicinskog fakulteta«.⁵⁷ Ocjenjujući Neumannov rad, Popović je 20. listopada 1928. napisao: »vrlo vrijedan, sposoban i valjan u struci i u odnosu s bolesnicima; stekao je

⁵² Broj 5019, kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

⁵³ Broj 17769 – 1926., Br. 57 – 1928., kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

⁵⁴ Broj: 5164 – 1927. kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

⁵⁵ Čepulić, 1927: 5.

⁵⁶ Neumann, 1929b: 590–595.

⁵⁷ Vlahović, 1929: 81.

sigurno i temeljito poznavanje struke, pokazao mnogo ambicija i ljubavi za rad; sudjelovao aktivno u svim pitanjima struke; smatrao sam i smatram ga potpuno sposobnim za samostalno vođenje rendgenološkog odjela i najveće naše bolnice tako da je kroz dulje vrijeme i mene zamjenjivao samostalno i uspješno vodeći odjel; uz veliko medicinsko znanje ističem i njegove ljudske osobine».⁵⁸

Neumann je opisom svoga prvog bolesnika s hipertrofičnom osteopatijom obilježio četiri desetljeća otkako su taj klinički sindrom gotovo istodobno, ali neovisno, 1889. opisali Pierre Marie (1853–1940) i Eugen Bamberger (1857–1932). Tekst je je stigao uredništvu *Liječničkoga vjesnika* 27. veljače 1929. i postao prva Neumannova publikacija objavljena u lipnju te godine.⁵⁹ Naziv specijalista za rendgenologiju odobren mu je 27. srpnja 1929. godine.⁶⁰ Prilikom otvaranja Merkurova sanatorija u Zagrebu 5. siječnja 1930. Neumann je postavljen za šefa Rendgenološkoga kabineta. Uz dijagnostiku, na Odjelu se provodilo i liječenje električnom strujom (galvanizacija, faradizacija) te transformiranom strujom i zrakama (dijatermija, kremeno svjetlo i rendgenoterapija).⁶¹

Neumannov članak »Rendgenološki nalaz« objavljen je u broju *Liječničkoga vjesnika* posvećenom pedesetom rođendanu i 25. godišnjici rada šefa Kirurškoga odjela Zakladne bolnice Antuna Gottlieba (1880–1967).⁶² Većinu radova napisali su suradnici sa slavljenikova odjela, a Neumann je, uz Grossmanna, bio gost u tome broju. Početkom 1932. Neumann je otvorio privatnu ordinaciju u Mesničkoj ulici u Zagrebu.⁶³ Nakon što je 22. travnja 1932. odlučeno dograditi i proširiti Sanatorij, za stručno mišljenje, uz Neumanna, konzultirani su još Grossmann, Vrbanić i Gottlieb.⁶⁴ U *Merkurovu vjesniku* Neumann je u lipnju 1932. objavio članak pod naslovom »Trideset i šest godina röntgenologije«.⁶⁵

Bio je član Akcijskoga odbora za osnutak Sekcije Zbora liječnika za radiologiju, elektrologiju, fizikalnu terapiju i klimato-balneologiju i njezin član od osnutka 16. listopada 1936, premda nije nazočio Osnivačkoj skupštini.⁶⁶ Već sutradan, 17. listopada 1936, na prvome sastanku Sekcije posvećenom ultrakratkim valovima Neumann

⁵⁸ Br. 57 – 1928., kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

⁵⁹ Neumann, 1929a: 291–294.

⁶⁰ S. br. 36475., kutija 365, HR-HDA-890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

⁶¹ Fatović-Ferenčić, Hoffgräf, 2013:172–182.

⁶² Neumann, 1930: 428–432.

⁶³ An., 1932b: 92.

⁶⁴ An., 1933b:15–16.

⁶⁵ Neumann, 1932: 239–42.

⁶⁶ An., 1938b: 84.

je izvijestio o vlastitim iskustvima primjene kratkih i ultrakratkih valova, najavivši i članak o tome.⁶⁷ Iako se uključivao u akcije Zbora liječnika, Neumann je u ovu organizaciju pristupio tek u studenom 1936. godine.⁶⁸ Na sastanku Elektro-radiološke sekcije 13. travnja 1937. održao je predavanje »Koštane ciste i tumori golemih stanica (ostitis fibrosa localisata)«. ⁶⁹ Tijekom 1937. posjetio je radi usavršavanja Francusku i Italiju, gdje je razgledao rendgenološke odjele u Parizu i Milanu.⁷⁰ Bio je potpisnik liste Akcijskoga odbora za osnutak Gastroenterološke sekcije Zbora liječnika i ubrojen među članove nove sekcije, premda nije nazočio osnivačkom sastanku 22. veljače 1938. godine.⁷¹ Na sastanku Elektro-radiološke sekcije 14. lipnja 1938. Neumann je sudjelovao prilogom pod naslovom »Iz kazuistike«. ⁷² Potom je 13. prosinca 1938. govorio o regionalnom ileitisu te u suradnji s asistentom Kirurškoga odjela Sanatorija Merkur Antom Valečićem (1905–1989) objavio u ožujku 1939. članak »Ileitis regionalis«, u kojem su opisali trojicu bolesnika s Crohnovom bolesti te se zalagali za suradnju internista, kirurga i rendgenologa.⁷³ Neumann je pisao i o radu svoga odjela, među najvećima u Jugoslaviji, te jedinom koji je imao rendgen aparat Tridoros 6-ventilni na kojemu su 1939. obradili 14 544 bolesnika.⁷⁴

Prema zabilješci na zagrebačkom groblju Mirogoj Neumann je umro 5. travnja 1941. te je pokopan uz majku Charlottu Neumann. U *Liječničkom vjesniku* objavljeno je da je umro 6. svibnja 1941. u dobi od 40 godina.⁷⁵ Na redovitom sastanku 18. prosinca 1945. Rendgenološko-radiološke sekcije Zbora liječnika Karlo Strohal (1910–1988) komemorirao je Milana Neumanna.⁷⁶

5. Zaključak

U radu su doneseni životopisi Ljube i Milana Neumanna, brata i sestre, koji su oboje završili medicinu u Zagrebu i započeli karijeru u području interne medicine. Poslije su im se životni putevi razdvojili, Ljuba se nastavila baviti internom medicinom, a Milan radiologijom. Iako su rano preminuli, za života su ostvarili značajne rezulta-

⁶⁷ An., 1938c: 85; Neumann, 1938a: 103–106.

⁶⁸ Majer, 1937: 24.

⁶⁹ Neumann, 1938b: 827–830.

⁷⁰ An., 1938d: 40–41.

⁷¹ Sokolić, 1938: 246.

⁷² An., 1939a: 142.

⁷³ An., 1939b: 142; Neumann, Valečić, 1939: 163–168.

⁷⁴ Neumann, 1940: 9–10.

⁷⁵ An., 1941d: 325.

⁷⁶ An., 1946: 214.

te, objavili više stručnih i znanstvenih radova te se aktivno uključili u rad stručnih društava. Rad je nastao s ciljem rasvjetljavanja do sada manje poznatih detalja iz života Neumannovih, s nadom da će potaknuti buduće istraživače na daljnje istraživanje.

IZVORI

ARHIVSKI IZVORI

AU-SAB, Austrija, Sveučilišni arhiv u Beču, 2022/1334-1338-02.

HR-HDA-890, Hrvatska – Hrvatski državni arhiv, fond 890, zbirka personalnih spisa, zdravstvo, Neumann Milan.

HR-MEFZG, Hrvatska – Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, zbirka nacionala.

Obiteljski arhiv Tamare Gazdić-Alerić.

MREŽNI IZVORI

Charlotte Neumann, [geni.com/people/Charlotte-Neumann/6000000095772115894](https://www.geni.com/people/Charlotte-Neumann/6000000095772115894) (pristupljeno 20. II. 2026).

Joseph Neumann, [geni.com/people/Joseph-Neumann/6000000124000731821](https://www.geni.com/people/Joseph-Neumann/6000000124000731821) (pristupljeno 20. II. 2026).

Julius Neumann, [geni.com/people/Julius-Neumann/6000000095772414879](https://www.geni.com/people/Julius-Neumann/6000000095772414879) (pristupljeno 20. II. 2026).

Ljuba Neumann, [geni.com/people/Ljuba-Neumann/6000000124000729821](https://www.geni.com/people/Ljuba-Neumann/6000000124000729821) (pristupljeno 20. II. 2026).

Maria Neumann, [geni.com/people/Maria-Neumann/6000000095771674939](https://www.geni.com/people/Maria-Neumann/6000000095771674939) (pristupljeno 20. II. 2026).

Neuman, Josip (Najman), <https://zbl.lzmk.hr/?p=1441> (pristupljeno 20. II. 2026).

Neumann, Ljuba, <https://zbl.lzmk.hr/?p=1460> (pristupljeno 20. II. 2026).

Rosalia Neumann, [geni.com/people/Rosalia-Neumann/6000000179622040923](https://www.geni.com/people/Rosalia-Neumann/6000000179622040923) (pristupljeno 20. II. 2026).

ŠKOLSKA IZVJEŠĆA

Izvještaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1914/15., Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1915.

Izvještaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1918/19., Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1919.

Izvještaj Kr. druge realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1919/20., Zagreb: 1920.

Izvještaj Kr. prve realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1918/19., Zagreb: 1919.

Izvještaj Kr. realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1911/12., Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1912.

Izvještaj Kr. realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1912/13., Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1913.

Izveštaj o Kr. ženskoj gimnaziji, Privremenom ženskom liceju i s njim spojenoj Vježbaonici u Zagrebu na koncu školske godine 1917/18., Zagreb: 1918.

LITERATURA

- An. 1900. »Umrli u Zagrebu 10. – 17. ožujka 1900«. *Agramer Zeitung*, 63: 3.
- An. 1918. »Redoviti članovi Hrvatskog prirodoslovnog društva koncem 1918.«. *Glasnik Hrvatskog prirodoslovnog društva*, 30 (1–4): 175.
- An. 1924a. »3. redovita mjesečna skupština«. *Liječnički vjesnik*, 46 (5-prilog-Staleške vijesti), str. 138.
- An. 1924b. »Promocija na sveučilištu«. *Obzor*, str. 3.
- An. 1925a. »3. redovita sjednica odbora Liječničke komore«. *Liječnički vjesnik*, 47 (6-prilog I. Vijesti Liječničke komore), str. 1.
- An. 1925b. »Promocija na Sveučilištu«. *Hrvat*, str. 3.
- An. 1926. »9. redovita mjesečna skupština Zbora«. *Liječnički vjesnik*, 48 (1): 17.
- An. 1931. »Početak gradnje Planinarske kuće na Risnjaku«. *Planinar*, 10: 287.
- An. 1932a. »Dovršena gradnja Planinarskog Doma na Risnjaku«. *Planinar*, 9: 285.
- An. 1932b. »Naš liječnik u Merkurovu sanatoriju otvorio ordinaciju«. *Merkurov vjesnik*, 4: 92.
- An. 1933a. »Gradnja i proširenje društvenog Sanatorija«. *Merkurov vjesnik*, 1: 15–16.
- An. 1933b. »Glavna skupština Hrvatskog planinarskog društva«. *Planinar*, 7: 205–206.
- An. 1935. »Internistička sekcija Zbora liječnika«. *Liječnički vjesnik*, 57 (9): 408.
- An. 1938a. »Osnivački sastanak Gastro-enterološke sekcije«. *Liječnički vjesnik*, 60 (5): 246.
- An. 1938b. »Prvi sastanak sekcije Zbora liječnika posvećen ultrakratkim valovima«. *Liječnički vjesnik*, 60 (2): 85.
- An. 1938c. »Zapisnik osnivačke skupštine sekcije Zbora liječnika za Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje«. *Liječnički vjesnik*, 60 (2): 84.
- An. 1938d. »Rendgenološki odjel«. *Merkurov vjesnik*, 2–3: 40–41.
- An. 1939. »Sastanak Elektro-radiološke sekcije«. *Liječnički vjesnik*, 61 (3): 142.
- An. 1941a. »Zakonske odredbe«. *Hrvatsko socijalno osiguranje*, 1 (1): 33–35.
- An. 1941b. »Iz Hrvatskog liječničkog zbora«. *Liječnički vjesnik*, 63 (9): 463.
- An. 1941c. »Otpušteni«. *Liječnički vjesnik*, 63 (10): 497.
- An. 1941d. »Umrli«. *Liječnički vjesnik*, 63 (6): 325.
- An. 1946. »Hrvatsko društvo za radiologiju i fizikalnu terapiju«. *Liječnički vjesnik*, 68 (9–10): 214.
- An. 1946. »Micika Herlinger-osmrtnica«. *Narodni list*, 201: 8.
- Anić, Branimir. 2017. »Katedra za internu medicinu«. U: Marko Pečina, Marijan Klarica (ur.), *Medicinski fakultet sveučilišta u Zagrebu 1917–2017*, 506–522. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Blau, Boris. 2006. *Studenti Židovi Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Židovska općina Zagreb, str. 12.
- Boić, Viktor. 1977. »Medicinska klinika u doba njezinog osnivača Karla Radoničića«. *Liječnički vjesnik*, 99 (4): 261–268.
- Čepulić, Pavao. 1927. »Zapisnik redovite sjednice odbora«. *Liječnički vjesnik*, 49 (12) (Vijesti Liječničke komore za Hrvatski, Slavoniju i Međimurje u Zagrebu): 5.

- Dugački, Vladimir. 2006. »Razvojni put Opće bolnice 'Sveti Duh' od osnutka do kraja Drugog svjetskog rata«. U: Mladen Bušić (ur.), *Opća bolnica »Sveti Duh«*, 18–39. Zagreb: Opća bolnica »Sveti Duh«.
- Fatović-Ferenčić, Stella i Darija Hoffgräf. 2013. »Stvorena je jedna veoma lijepa ustanova, koja služi svim osiguranicima u slučaju bolesti: Osnutak i razvoj Merkurova sanatorija u Zagrebu do 1945. godine«. *Liječnički vjesnik*, 135 (5–6): 172–182.
- Florschütz, Vatroslav i Ljuba Neumann. 1933. »Kirurško liječenje krvnih bolesti naročito obzirom na icterus haemoliticus«. *Liječnički vjesnik*, 55 (10): 509–515.
- Geiger, Vladimir. 2003. »Osnivanje i pravila židovskih društava u Đakovu«. *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 6 (1): 67–81.
- Glavan, Ivan. 1926. »Moj boravak u pariškoj „La Salpêtrière“ (Današnja pariška neurologija)«. *Liječnički vjesnik*, 48 (7): 389–394.
- Grossmann, Makso i Ljuba Neumann. 1924. »Klinische Studien zur Frage des Diabetes insipidus«. *Liječnički vjesnik*, 46 (10): 435–444.
- Majer. 1937. »Izvanredna mjesečna skupština Zbora liječnika«. *Liječnički vjesnik*, 59 (1): 24.
- Milovanović, Vojislav (ur.). 1933. *Medicinski godišnjak Kraljevine Jugoslavije*. Beograd.
- Neumann Milan. 1932. »Trideset i šest godina röntgenologije«. *Merkurov vjesnik*, 9–10: 239–242.
- Neumann, Ljuba. 1935. »Povećanje jetara«. *Liječnički vjesnik*, 57 (4): 163–164.
- Neumann, Ljuba. 1937. »Slučaj rendgen anemije«. *Radiološki glasnik*, 1 (3): 135–138.
- Neumann, Milan i Ante Valečić. 1941. »Ileitis regionalis«. *Liječnički vjesnik*, 61 (3): 163–168.
- Neumann, Milan. 1929a. »Toksična periostitis proliferans (Osteopathia hypertrophycante pneumonique)«. *Liječnički vjesnik*, 51 (6): 291–294.
- Neumann, Milan. 1929b. »Motilitet žučnog mjehura«. *Liječnički vjesnik*, 51 (12): 590–595.
- Neumann, Milan. 1930. »Rentgenološki nalaz«. *Liječnički vjesnik*, 52 (9): 428–432.
- Neumann, Milan. 1938a. »Naša dosadašnja iskustva u liječenju kratkim i ultrakratkim valovima«. *Liječnički vjesnik*, 60 (3): 103–106.
- Neumann, Milan. 1938b. »Koštane ciste i tumori golemih stanica (ostitis fibrosa localisata)«. *Liječnički vjesnik*, 60 (12): 827–830.
- Neumann, Milan. 1940. »Rad Merkurovog sanatorija. V. Rentgenski odio. Izvještaj šefa odjela prim. dr. Milana Neumann«. *Merkurov vjesnik*, 36: 9–10.
- Novosel, Šime. 1951. »Liječnici iz Hrvatske u Narodno-oslobodilačkoj borbi«. *Liječnički vjesnik*, 73 (8–9): 164.
- Sokolić, Pavao. 1938. »Zapisnik osnivačke skupštine gastroenterološke sekcije«. *Liječnički vjesnik*, 60 (5): 246.
- Sršan Stjepan i Vilim Matić (ur.). 2003. *Zavičajnici grada Osijeka 1901 – 1946*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, str. 303.
- Vlahović, Josip. 1929. »Rad Centralnog rendgenološkog instituta Medicinskog fakulteta«. *Liječnički vjesnik*, 51 (2): 81.
- Vučak, Ivica. 2011. »Pierre Famel i hrvatski liječnici«. *Liječničke novine*, 104: 60–61.
- Vučak, Ivica. 2014. »Dr. Dragutin Herlinger (Karlovac, 1887. – Tjentište, 1943.)«. *Liječničke novine*, 132: 74–75.
- Vučak, Ivica. 2024. »Dr. Tomo Dodoja (1897.-1946.) – liječnik žrtva tuberkuloze«. *Liječničke novine*, 232: 66–69.

LJUBA AND MILAN NEUMANN: THE PROFESSIONAL AND SCIENTIFIC CAREERS OF TWO PHYSICIANS FROM A ZAGREB JEWISH FAMILY

Marko Kolić

University of Zagreb, School of Medicine
Andrija Štampar School of Public Health, Zagreb
marko.kolic@mef.hr

Ivica Vučak

Croatian Society for the History of Medicine, Zagreb
Croatian Medical Association, Zagreb
ivica.vucak@gmail.com

ABSTRACT: This paper provides new insights into the Neumann family of Zagreb, which produced two physicians, in the first half of the 20th century, Ljuba and Milan Neumann, who are the central focus of this study. Ljuba and Milan Neumann belonged to the first generations of students at the Zagreb Faculty of Medicine. The primary objective of this paper is to present the lives and work of Ljuba and Milan Neumann, both of whom remain relatively unknown to professional circles and the general public. Their lives and careers are analysed through three key segments examining their family background, their period of study, and their subsequent professional development and activities. Special attention is dedicated to their professional and scientific papers, which illustrate the research problems they encountered alongside case studies from their own practice. Following graduation, Ljuba Neumann began her career at the Medical Clinic, today the Department of Internal Medicine at the University of Zagreb Faculty of Medicine. She later worked at the Department of Internal Medicine of the Foundation Hospital and collaborated with Tomo Dodoja at the Laboratory for Medical Examinations and Microchemical Analyses in Zagreb. In 1937, she achieved the rank of chief physician and was appointed head of the Central Laboratory of the Foundation Hospital at Sveti Duh. In 1941, she was promoted to head of the Department of Internal Medicine of the Foundation Hospital. After completing his medical studies, Milan Neumann began his career at the Department of Internal Medicine of the Foundation Hospital but soon transferred to the Radiology Department of the same hospital, where he specialized in radiology. In 1930, he was appointed head of the radiology office, and later the department, of the Merkur Sanatorium in Zagreb. Alongside their hospital work, Ljuba and Milan Neumann published several professional and scientific papers in the periodicals of the time, both independently and in co-authorship. In addition to primary, secondary, and tertiary literature, this study utilizes various archival and online sources, including collaborative social networks.

Keywords: Ljuba Neumann; Milan Neumann; *Liječnički vjesnik*; history of medicine; physicians; Zagreb; Jews

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.